

Innst. S. nr. 123

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Dokument nr. 8:86 (2003-2004)

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen om å innføre en ny avhørsmodell av barn som er utsatt for eller er vitne til en traumatisk krisesituasjon

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen har den 16. juni 2004 fremmet følgende forslag:

1. Stortinget ber Regjeringen opprette "Barnas Hus", et senter for en ny avhørsmodell av barn, basert på de prinsippene som er nevnt i Dokument nr. 8:86 (2003-2004), og fremme forslag for Stortinget innen våren 2005.
2. Stortinget ber Regjeringen evaluere den nye avhørsmodellen innen tre år etter oppstart av "Barnas Hus", og fremme justeringer av tiltak etter vurderinger av mål og virkemidler."

I begrunnelsen for forslaget vises det til at barn som vitner har en usikker posisjon i det rettslige system. Forslagsstillerne ønsker å få utarbeidet en plan for nye standarder ved avhør av barn i en rettslig sammenheng. Ideen bygger på en modifisert versjon av "Childrens Advocacy Center (CAC)", som også "Barnas hus" på Island er et eksempel på. Forslagsstillerne vil at Norge skal implementere en slik modell for å sikre barns rettssikkerhet maksimalt ved en sårbar avhørssituasjon.

På den ene siden kan barn rapportere og fortelle nokså korrekt om hendelser de har erfart fra, i hvert fall 4-års alderen, gitt at de voksne bruker avhørsmetoder og stiller spørsmål som er tilpasset små barn.

På den andre siden finnes det en redsel for å høre barn som vitner, og for å legge vekt på hva barn formidler.

Noe av grunnen til dette dreier seg om at det er vanskelig å samtale med barn på en slik måte at barnet uttrykker seg i det hele tatt, og at det som barnet formidler, kan legges til grunn i en rettssak. Både eksperter (sakkynndige), politietterforskere og legfolk har for liten kompetanse i hvordan de skal utføre slike avhør. I 1998 fikk vi et supplement til straffeprosessloven som åpnet for at særlig skikkede personer skulle kunne gjennomføre en type (leke-) observasjon av barnet, som var til avhør. Det ser imidlertid ikke ut som om dette supplementet har vært så vellykket som det var tenkt, og svært få domstoler har benyttet seg av denne metodikken. Det kan skyldes at metodene er noe omstridt og kan føre til at barnet sporer ut, eller blander sammen fantasi og virkelighet på en måte som er mindre egnet i rettslige sammenhenger. Det kan også skyldes at det har vært svært vanskelig å få tak på sakkynndige. Dessuten har det vist seg at organiseringen av tjenesten har vært vanskelig å få til innen 14-dagers fristens utløp.

Ved å sette barnet i sentrum i en organisatorisk modell, kan man skape en høyere effektivitet, langsiktig kompetansevekst og mer presis måloppnåelse enn det dagens ordning innebærer.

Barnas Hus

Hovedmålsettingen for Barnas Hus (BH) er å styrke rettssikkerhet for barn/unge. Representanter fra flere forskjellige disipliner skal være knyttet til Barnas Hus. Misbruk av barn er et multidimensjonalt samfunnsproblem som trenger en bred tilnæringsmåte med bruk av forskjellige kompetanseområder for å kunne komme fram til en optimal løsning for fornærmet (barnet), over griper og for samfunnet.

Barnas Hus kan være drevet ut fra et sykehus, fra en barnevernsetat eller fra en etterforskningsenhet, men med en egen ledelse. Sammensetningen av teamet bør legge vekt på en mest mulig tverrfaglig og tverretinsk sammensetning. Hele teamet bør ha en tverrfaglig trening til sammen med etterforskere, stadsadvokater, bistandsadvokater og medisinsk helsepersonell.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Anne Helen Rui, Ola Røtvei, og Knut Storberget, fra Høyre, lederen Trond Helleland, Linda Cathrine Hofstad og Ingjerd Schou, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og André Kvakkestad, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, viser til Dokument nr. 8:86 (2003-2004) om å innføre en ny avhørsmodell for barn som er utsatt for eller vitne til en traumatisk krisesituasjon. Komiteen viser også til departementets vurdering av forslaget i brev til komiteen av 1. november 2004. Brevet følger vedlagt denne innstillingen.

Dokument nr. 8:86 (2003-2004) retter oppmerksomhet mot barns rettssikkerhet. Komiteen vil gi forslagsstillerne honnør for med dette å sette fokus på en særdeles viktig problemstilling.

Komiteen viser til det viktige arbeidet Redd Barna har gjort i denne saken, ikke minst gjennom at man utarbeidet en egen rapport om det islandske Barnahus.

Komiteen er kjent med at det i løpet av de siste 10 til 15 årene stadig har blitt iverksatt tiltak for å styrke stillingen til barn som utsettes for overgrep mv., jf. vedlagte brev fra departementet. Komiteen mener like fullt at det fortsatt er behov for tiltak som bidrar til å styrke barns rettssikkerhet. Det er etter komiteens mening særlig nødvendig å ivareta barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep og/eller har vært utsatt for vold.

Komiteen mener at et Barnas Hus i Norge må ha et hovedfokus på beskyttelse av barn som forteller om seksuelle overgrep eller om at de har vært utsatt for vold. I dette ligger at huset gjennom egnede lokaler og supplerende kompetanse, skal tilrettelegge for en grundig etterforskning i saker som gjelder overgrep mot barn. Det vil etter komiteens oppfatning være naturlig at avhør av barnet fortas i lokalene til Barnas Hus. Det er viktig at den som foretar avhøret har særlig kompetanse.

Hovedformålet med huset bør imidlertid ikke være av strafferettslig karakter. Barnets beskyttelsesbehov skal være et overordnet mål, og dette innebærer at Barnas Hus må ha et særlig fokus på oppfølging av barn som forteller at de har vært utsatt for seksuelle overgrep og/eller utsatt for vold.

Komiteen mener at husets ansatte må ha kompetanse hva gjelder behandling av barn som har vært utsatt for overgrep. Det er videre viktig at Barnas Hus knytter til seg medisinsk faglig kompetanse og at det tilrettelegges for at medisinske undersøkelser av barnet kan foretas på Barnas Hus. Det er et mål at barnet skal få all nødvendig oppfølging på Barnas Hus. Et godt samarbeid mellom Barnas Hus, helsevesenet, politi- og påtalemyndighet, domstoler og barnevern vil være helt nødvendig, og avgjørende for det enkelte barns rettssikkerhet og trygghet.

Komiteen vil videre fremheve at Barnas Hus må utformes slik at det er egnet til å ta imot barn i ulike aldersgrupper. Komiteen tror det vil være hensiktsmessig å etablere huset i et område som ikke skiller seg stort fra et gjennomsnittlig boligstrøk. Dette for å forhindre at barn unødig skal bli engstelige ved ankomst.

For å tydeliggjøre at formålet med Barnas Hus er beskyttelse av barn, tror komiteen det vil være hensiktsmessig at Barne- og familiedepartementet involveres sterkt i arbeidet med etableringen av huset. Det vil også være hensiktsmessig å trekke inn Omsorgs- og helsedepartementet i arbeidet. Dette for å forankre et godt forvaltningssamarbeid i Barnas Hus på departementsnivå.

Komiteen ber justisministeren koordinere arbeidet med eventuelt å etablere Barnas Hus i Norge. Komiteen ber Regjeringen komme tilbake til denne saken i Revidert nasjonalbudsjett for 2005.

Komiteen viser til flertallets merknader om barns rettssikkerhet i Budsjett-innst. S. nr. 4 (2004-2005). Her sies det:

"Flertallet er kjent med at det i løpet av de siste 10 til 15 årene har blitt iverksatt flere tiltak for å styrke stillingen til barn som utsettes for overgrep m.v. Flertallet har imidlertid merket seg at ordningen med dommeravhør og observasjon av barn, ikke fullt ut fungerer tilfredsstillende. Flertallet har også merket seg at dagens organisering av Barnekripos ikke i tilstrekkelig grad gir nødvendig spisskompetanse til etterforskning av saker vedrørende overgrep mot barn i de enkelte politidistrikt.

Etter flertallets oppfatning er det fortsatt behov for å bedre rettssikkerheten til barn som har vært utsatt for overgrep eller vært vitne til overgrep begått mot andre. Det er etter flertallets mening svært viktig at barns rettssikkerhet er så god som overhode mulig ved en sårbar avhørssituasjon.

Flertallet viser til at man på Island har opprettet Barnas Hus for å utvikle en tverrfaglig, utviklingsmessig og kulturelt tilpasset respons på misbruk av barn. Barnas Hus tilbyr barnet et trygt miljø for avhør, kontinuitet under oppfølgingen, oppfølging av helsepersonell og hjelp til å koordinere ulike instansers hjelpetilbud. Det tilbys også veiledning til barnets nærmeste. Formålet med Barnas Hus er todelt: Gjennom en god og faglig basert tilnærming til barnet blir avhørene forbedret og dette kan bidra til at flere overgripere kan holdes ansvarlige for deres handlinger. Videre medfører instansens arbeid en bedre oppfølging av barnet. Det er grunn til å tro at dette bidrar til at barnet lettere kan legge overgrepet bak seg og gå videre.

Flertallet ber departementet vurdere å etablere et pilotprosjekt i Norge tilsvarende Barnas Hus på Island. Flertallet ber også departementet vurdere andre alternative tiltak som (1) kan styrke rettsstillingen til barn som har vært utsatt for overgrep eller som har vært vitne til overgrep begått mot andre og (2) tilrettelegger for behandling av de negative opplevelsene. Flertallet ber departementet komme tilbake til dette på egnet måte så raskt som mulig."

Komiteen vil bemerke at avtalen om justisbudsjettet for 2005, mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet, innebærer enighet mellom disse partier om eventuelt å opprette et Barnas Hus i Norge. Barnas Hus skal bl.a. gi trygghet under avhør, tilby oppfølgende

behandling av barnet og gi de foresatte veiledning i en vanskelig situasjon. Dokument nr. 8:86 (2003-2004) inneholder forslag om en ny avhørsmodell for barn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

- "1. Stortinget ber Regjeringen om snarest å nedsette en arbeidsgruppe med representanter fra politi, domstoler, advokater, barnevern, helsepersonell, frivillige innen feltet vold og overgrep mot barn, samt fra de berørte departementer, for å vurdere hvilken organisering som vil være mest hensiktsmessig for Barnas Hus i Norge.
2. Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med Barnas Hus i Norge i Revidert nasjonalbudsjett."

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti vil vise til at det er viktig at Barnas Hus og domstolene sikres gode tekniske løsninger for lyd- og bildeopptak.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

1. Stortinget ber Regjeringen om snarest å nedsette en arbeidsgruppe med representanter fra politi, domstoler, advokater, barnevern, helsepersonell, frivillige innen feltet vold og overgrep mot barn, samt fra de berørte departementer, for å vurdere hvilken organisering som vil være mest hensiktsmessig for Barnas Hus i Norge.
2. Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med Barnas Hus i Norge i Revidert nasjonalbudsjett.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 8:86 (2003-2004) - forslag fra stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen om å innføre en ny avhørsmodell av barn som er utsatt for eller er vitne til en traumatisk krisesituasjon - vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 17. februar 2005

Trond Helleland
leder

Finn Kristian Marthinsen
ordfører

Vedlegg

Brev fra Justisdepartementet v/statsråden til justiskomiteen, datert 1. november 2004

Dokument nr. 8:86 (2003-2004) - Forslag fra stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen om å innføre en ny avhørsmodell av barn som er utsatt for eller er vitne til en traumatisk krisesituasjon

Jeg viser til brev av 19. oktober d.å. om ovennevnte.

1. Innledning

Før jeg kommenterer forslaget fra representantene Hansen og Thorkildsen om å opprette et senter for en ny modell for avhør av barn som er utsatt for eller vitne til en traumatisk krisesituasjon, vil jeg kort peke på at det i løpet av de siste 10-15 årene stadig har blitt iverksatt tiltak for å styrke stillingen til barn som utsettes for overgrep m.v. Dette gjelder både bedre lovgivning; heving av kompetansen for personell som arbeider med slike saker; bedre organisering av etterforskningen av slike saker, og bedre samarbeid mellom fagpersonell som arbeider med slike saker.

Ved Polithøgskolen har man videreutviklet etterutdanningskurs slik at politifolk som arbeider spesielt med overgrepssaker mot barn, kan spesialisere seg. Høsten 2003 publiserte Sosial- og helsedirektoratet, i samarbeid med Barne- og familiedepartementet, "Seksuelle overgrep mot barn. En veileder for hjelpeapparatet" for å styrke arbeidet med overgrep mot barn og bedre samarbeidet mellom faggruppene som arbeider med slike saker. Videre ble det ved lov av 1. juli 1994 foretatt endringer i straffeprosessloven §§ 234, 239 og 298, når det gjaldt reglene om dommeravhør. Endringene innebar bl.a. at dommeren som hovedregel skulle la seg bistå av en særlig skikket person ved avhøret m.v. Lovendringene trådte i kraft 1. januar 1997. Videre ble straffeprosessloven endret i 1997 og 1998, der også observasjon av barn som metode ble regulert. Disse endringene kom bl.a. fordi dommeravhør kan være et utilstrekkelig bevismiddel når det gjelder små barn som vanskelig lar seg avhøre verbalt. På bakgrunn av de foretatte lovendringene utarbeidet og vedtok Justisdepartementet ny forskrift i oktober 1998 om dommeravhør og observasjon.

2. Evaluering av dommeravhør og observasjon av barn

Justisdepartementet og Domstoladministrasjonen oppnevnte et utvalg i april 2003 som fikk i oppgave å evaluere ordningen med dommeravhør og observasjon av barn. Arbeidsgruppen pekte i sin evalueringsrapport som ble avgitt i mai 2004, på at spørsmålet om dommerens medvirkning ved dommeravhør, bør utredes videre. Utvalget mente også at observasjonsordningen som ble innført i 1998, alt i alt ikke synes å ha vært en fordel for saksutredningen. Etter utvalgets oppfatning innebærer ordningen åpenbare muligheter for feilinformasjon. Videre konstaterte utvalget at det forelå behov for kompetanseheving på flere plan. Dommernes medvirkning ved dommeravhør og observasjon vil etter utvalgets vurdering, kreve mer opplæring på området.

Utvalget omtalte også ordningen i Sverige og Barnas Hus på Island i rapporten og anbefalte at disse ordningen kunne vurderes nærmere.

3. Behov for å opprette "Barnas Hus" i Norge?

Jeg har selv besøkt Barnas Hus i Reykjavik og blitt orientert om den virksomhet man driver der. Jeg fant ordningen meget interessant. Jeg finner det imidlertid mest hensiktsmessig og nødvendig å se en eventuell innføring av avhørsmodellen som "Barnas Hus" representerer, i sammenheng med de regler og ordninger man allerede har her i landet, slik at barns rettssikkerhet kan sikres på best mulig måte i en sårbar avhørssituasjon. Jeg vil derfor ta dette opp i forbindelse med behandlingen av rapporten om evalueringen av dommeravhør og observasjon av barn. Rapporten skal nå sendes på høring. På bakgrunn av høringssvarene og merknadene til de sentrale spørsmålene i rapporten, vil jeg vurdere om og i tilfelle hvordan en avhørsmodell som "Barnas Hus" kan tilpasses den norske systemet. Jeg mener at dette vil være den mest forsvarlige måten å behandle et så viktig forslag på et så alvorlig område.